

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

- N. IORGA. — Cum s'ar cuveni să se îngrijească monumentele istorice ?
P. CERNA. — Legenda unei stinci (poesie).
N. N. BELDICEANU. — Romanța (schiță).
D. TUDORI. — Vezi norii... (poesie).
ARTUR GOROVEI. — Poveste.
A. MÎNDRU. — Maiu (poesie).
N. IORGA. — Cronică.
X. — Cugetări.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6 (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

A apărut

In Editura Institutului de
arte grafice MINERVA

Sate și Mănăstiri din România

de N. IORGA

PROFESOR UNIVERSITAR

Un admirabil volum ilustrat de 360 pagini.

Prețul : Lei 2.50.

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

Cum s'ar cuveni să se îngrijească monumentele istorice ?

Un monument istoric cuprinde în sine mai multe lucruri : un meșteșug de a clădi care nu se mai obișnuiește, o frumusețe care nu se mai poate îndeplini și, pe lângă acestea, o sumă, mai mare sau mai mică, de amintiri, ceva din viața oamenilor cari s'au strecurat, rugându-se, luptând, trăind între acele ziduri sau între părății aceia. Pe arhitect îl interesează mai ales liniile și legătura lor : lui poate să-i pară rău că ele n'au fost mai bine alese sau potrivite în cutare privință ; pe privitorul obișnuit îl chiamă și-l înduioșează toate aceste elemente la un loc : farmecul frumosului, al neobișnuitului, al trecutului se amestecă pentru el într'o singură simțire care nu-și mai află părechea. Pentru dînsul o astfel de clădire se înalță ca o înviere a morților.

Orice monument istoric e așa de scump, încît trebuie păstrat, făcîndu-se jertfe mai mari decît pentru o nevoie de toate zilele a timpului nostru, căci prin el căpătăm o părere mai puternică despre vechimea, despre faptele, despre drepturile și datoriile noastre. Trebuie să-l păstrăm, plătind astfel și ce se cuvine aceluî depărtat întemeietor, a cărui muncă a slujit și ea ca să ne păstreze de sine stătători și luminați. Sîntem ținuți să-l împiedecăm să se dărîme. Piatra care cade să fie prinsă înapoi, cea care a căzut și nu mai este, să nu fie înlocuită prin alta, chiar întru toate asemenea, decît atunci cînd lipsa ei ar pune în primejdie trăinicia clădirii ; căci un colț atins de ruină spune mai mult decît o înnoire scînteind de aur sau înnălbînd de var proaspăt. Cînd o zugrăveală nouă pe un strat de tenucială adausă acopere vechi chipuri ce nu se mai văd, dar pot să iasă la iveală, dărîmîndu-se ce s'a așternut asupra lor, e foarte gîngăș să se hotărască dacă zugrăveala veche trebuie chemată la viață prin nimicirea celeilalte. Cea nouă poate fi mai frumoasă, mai caracteristică. Oricum, ea trebuie păstrată pe deplin în reproduceri fotografice.

Pentru ca să se aibă acuma exemple, nu era nici-un motiv să se jertfească zidul de împrejmuire al mănăstirii de la Argeș, să se dea la pământ tot ce încunjura biserica, ce răsare acum așa de ciudat, ca un lucru veșnic neisprăvit, ca o minune căzută din cer în mijlocul întinselor locuri goale. Nu era nici-o nevoie, dar nici-o nevoie, să se nimicească puternicul turn de la poarta Trei-Ierarhilor din Iași, numai pentru cuvântul că n'ar fi fost frumos sau n'ar fi păstrat în întregime vechea înfățișare, atunci când atâtea întâmplări din viața Moldovei vechi erau legate de dînsul, atunci când ochii tuturor erau deprinși să-l caute în mijlocul coperemintelor învălmășite ale Scaunului Domniei moldovenești. Solida Mitropolie din Tirgoviște n'avea nici-un păcat care să reclame neapărat desăvîrșita ei radere pentru ca în locu-î să se dureze pe încetul, cu multă cheltuială și fără nici-o pietate față de trecutul țerii și față de sfințenia religiei, o biserică bizantină nouă, alcătuită *altfel*, într'un chip care ar corespunde, după judecata arhitectului, celei mai vechi înfățișări a acestei biserici. Și așa mai departe până la sfîrșit, căci șirul păcatelor făptuite, cu arhitect străin sau fără dînsul, e foarte lung, din clipa cînd ne-am simțit moderni, până astăzi.

Deci, încă odată, monumentele vechi trebuie ținute în picioare, întărite și apărate bine. Frumosul și scumpul lucru care se chiamă restaurare — și înseamnă la noi altceva decît în țerile cu soeoteală la hotărîre și la ban — nu ni este de nevoie. Sîntem datorî să menținem, nu să cîrpinim, nu să facem la loc, nu să înnoim, să închipuim și să creăm. Oricine e slobod să facă o clădire nouă în stil vechiu, dar să nu fie îngăduit a o ridica pe locul, pe ruinele unui vechiu monument al țerii.

Pentru a menține cît mai este vreme vechile monumente, trebuie să le știm însă cîte sînt, unde sînt și în ce stare adevărată se află, trebuie a li prețui tuturor valoarea de frumuseță și vechime. Avem nevoie de un inventariu întreg, adevărat, competent al bogățiilor de artă veche ce cuprinde țara. Fără acest mijloc de orientare, se va face și de acum innainte greșala de a alerga acolo unde ruina era mai puțin amenințătoare și unde erau mai puține lucrări vrednice de a fi mîntuite, pe cînd alături o zidire mult mai prețioasă prin vîrsta și însușirile ei cădea la pământ sau era înlăturată de cutare primar sălbatec, de cutare mahalagii lacomi cari (ca la Sf. Constantin din Tirgoviște) ar dori să vadă un morănen de cărăniți în locul bisericii unde nu se mai slujește, pentru ca să cumpere ieftin locul și să facă vînzarea materialelor puternice ale vechimii.

Avem o comisiune a monumentelor istorice. Din ea face parte

unul dintre cei mai buni gospodari din țară, d. Ioan Kalinderu, care e omul socotelilor sigure și conștiincioase, și câteva persoane speciale care nu fac *absolut nimic*. Lângă această comisiune este Casa Bisericii, care e administratoarea îngrijită a tuturor averilor bisericesti din România. Lângă comisiune și lângă Casă este și un biuroū al Restaurațiilor, care funcționează cu totul independent de orice putere administrativă din țară, fără a întreba pe nimeni și a răspunde nimăruī, un biuroū care încuie, descuie, alege, execută, pofteste la inaugurare, cu puteri absolute. Casa Bisericii dă socoteli și anunță hotăriri: de la comisiunea monumentelor istorice și de la biuroul restaurărilor nu iese nimic în tipar.

La Viena însă, este o comisiune archeologică, de la care pleacă orice privește monumentele trecutului, și publicațiile ei, ce se urmează frumos, an de an, sînt o necontenită lămurire față de opinia publică și un tezaur de informații arhitectonice și istorice. În alte țeri de cultură și de organizare sănătoasă, tot așa este.

Și în ceia ce privește monumentele, trebuie să ne îndreptăm după ele, și aici trebuie să ucidem năravurile asiatice.

Casa Bisericii e, de drept, și trebuie să fie de fapt, stăpînă pe partea practică a lucrărilor. Arhitecții ei trebuie să fie singurii admiși a conduce aceste lucrări. Dar ei trebuie îndreptați, și pentru aceasta este de nevoie o comisiune de istorici. Nu mulți: doi-trei.

Dacă d. Kalinderu va consinți să-ī presideze, nu poate fi decît folositor pentru activitatea comisiunii, căci experiența practică și controlul sînt oriunde bine venite. Dar comisiunea să lucreze, să călătorească, să adune informații, să publice, — fără îndoială, necheltuindu-se cu dînsa decît ce reclamă călătoriile, socotite în chipul cel mai modest.

Numai atunci vom fi *civilizat* în adevăr și acest domeniu al vieții noastre.

*
* *

Dar cine ascultă în această frumoasă Romănie de la 1904 glasul izolat al unui visător zădarnic, precum e omul, fără rost politic, fără legături sociale, fără ifos și fără dibăcie, fără știință de linguşire și fără știință de obrăznicie, care iscălește aceste rînduri aruncate în vînt?

N. IORGA.

LEGENDA UNEI STÎNCI

*Supt stînca fulgerată de la limanul mării
Nu-î undă să nu ştie cuvintele pierzării;
Şi numai aripi negre bat apele ce sună,
Numai chemarea morţii răsare din furtună...
O, soră a durerii, plâpîndă fericire!
Cîte iubiri rănite de asprul vînt al jeliî
N'aî suspinat, purtate de-a undelor rotire,
Neisprăvitul cîntec al veşnicii Ofelii...
Vaî, cîî nu-şî ispăşiră supt stîncele haîne
Amara nebunie de-a fi crezut în tine!*

*Fe-aici nu-şî poartă paşii, de groază, muritorii,
Nici cerul nu-şî trimete pe-aici luminătorii,
Căci, până unde geme al undelor război
Apsă neguri grele ca'n ziua de apoi,
De parcă marea poartă un veşnic vâl cernit,
Jelind vieî pe care tot ea le-a mistui.*

*Dar une orî se face lumină 'n slava toată
De pare c'ar surîde toî morţii de odată —
Văzduhul tot visează iubire, cîntec, stele...
Şi-atunci, înduioşată de zîmbetele firii,
Şi-aduce-amînte marea de jertfele iubirii
Şi-aprinde în adîncuri un cer şi pentru ele.*

P. CERNA.

ROMANŢA

În fiecare sară moş-Iordache se întorcea pe două cărări, pe ulicioarele întortochiate ale măhălălii, aplecat înainte, sprijinindu-se cu greutate în cirja-î de corn şi cîntînd trăgănat pe nas :

«Foiliţă şi-o lălea,
Cînd eram în vremea mea,
Scripcă nu-mî mai trebuia:
Scripcă era gura mea...»

În urma lui se stîrnia harmalaie mare şi prăfărie: ciniî se repeziau din toate părţile hămăind, copiii se luau după el ţipînd. Iar moş-Ior-

dache se întorcea și scuița mînios, apărîndu-se cu cîrja și mormăind:

«*Moclis sacana... Parostica misca dracu... Pașol...*»

Și pornia iar, cîntînd și cumpănindu-se, cu alaiul după el, în norii luminoși de pulbere, în zarva asurzitoare și rîsetele cumetrelor.

Era mîtitel, avea o pălărie pleoștită ca un clopot, niște ochelari legați cu ață pe după urechi și între ochelari o minune de nas roșu și mare, că mahalaua zicea că din pricina lui pășește moșul așa de aplecat innainte de par'că ar cauta ceva pe jos.

Cînd ajungea acasă, mătușa Mafta, ca și el de prizărită. Îmbrobodită cu bariz portocaliū, cu nasul cîrjoiat ca un plisc de uliū spre bărbia ascuțită și întoarsă în sus. — se repezia plină de năduf la portiță și prindea a țipa cît o ținea gura :

«Ptiu!, bată-te Dumnezeu să te bată de ghiuj nebun, iar te-ai îmbătat ca un muscal, mînca-te-ar holera să te mănince... Bătu-te-ar toți sfinții să te bată... Mînca-te-ar viermi ce neadormiți să te mănince...»

Moș Iordache se opria innaintea babei: se cumpănia la dreapta, la stînga, innainte, innapoî, sughița, cată lung la ea pe de-asupra ochelarilor, și gura i se întindea până la urechi într'un zîmbet nespuse de galeș. Apoi odată chiuia, de clocotia mahalaua.

«Ihuu-huuu !...»

— Ptiu!, bată-te...

— Nu te supăra așa, cucoană Maftă... Ține-ți firea, parostica misca dracu... Incet... incet... domol... cucoană Mafta...

— Mînca-te-ar...

— Alei !

— Trăsnească-te...»

— Tacî bre... Ce spui. soro, cuvîntă liniștit moș Iordache clătîindu-se și sughițînd.

Prin ogradă rătăciau gănele boghete ale babei și calul alb, bătrîn și slab al moșneagului. Cocoșul negru cu creasta roșie ca un mac zbură pe gardurile innecate de bălării, bătea din aripă și trîmbița prelung. Moș-Iordache intră pe portiță cîntîndu-și cîntecul în țipetele groaznice ale mătușei Maftei, se suia cu greutate în pridvor și, așezîndu-se pe o laviță, își sprijinia coatele pe genunchi, capul în mîni și începia a se tînguî cu jale mare, calului :

«Măi Bălane măi, vezi cum mă batjocurește, măi. . Tare-s amărît, bre... Numai unul Dumnezeu știe ce e'n sufletul mieu, măi tată !»

De supt ochelari, răsăriau două lacrimi și prindeau a călători pe nasul înflăcărat și lung.

Împrejur, livezile nemărgenite. se întindeau triste în durerea asfințitului de sînge, și moș-Iordache sta până tîrziu pe laviță'n pridvor

și se jăluia lui Bălan și clătina amărit din cap, oftind din băierile inimii :

«Of, măi Bălane măi, măi tată măi, ai auzit cum a țipat baba la mine, bre? Tare-s amărit măi...»

Și deodată începia a plînge în gura mare :

Buuu-hu, bu-hu, bu-hu... Sărăcuț de sufletul mieu, amăritu-s și singur pe lume... Fără ma-mă... fără ta-tă... Buuu-hu, bu-hu, bu-hu...» Mătușa Mufta se repezia, din cînd în cînd, cu pliscul la moșneag, ca o cloșcă. Iar calul sta nemișcat, ca o stană, și-l privia trist cu ochii lui mari.

* * *

Inserează.

Mătușa Mafta toarce la portiță, pe banca inverzită de mușchiu, și vorbește singură, tremurîndu-și bărbia :

Hm, măi, măi, măi, mare comedie : nu mai vine bătu-l-ar pocnitu să-l bată... Iar s'a înfundat la jupîn Nuhăm... Bătu-l-ar toți sfinții și harhanghelii și mucenicii... Bătu-l-ar sfînta zi de astăzi...»

Barizul portocaliu și rochia untdelemnii pătau gardul vînat. Fusul se cobora sfîrîind spre iarba verde ca buratecul. Livezile înflorite, și poleite de cele din urmă lumini ale asfințitului, umpleau ulița de mi-rodieni. Prin curți se aprindeau focuri roșii, și în lumina rumenă, cume-trele rotofeie, pregătiau de ale mîncării. Deodată, cine știi unde, în fundul mătăhălii, un flaut începu a suspina o romanță bătrînă. Mătușa Mafta se opri din tors și tăcu. Își aduse aminte că romanța aceasta se cînta pe cînd era ea tînără, și se văzu ca printr'un fum, îmbrăcată cu scurteică verde și cu fustă vișinie, și pieptănată cu cîrlionți pe frunte, oftînd sara îngîndurată la zăbrea. Se gîndi, apoi, că moșneagul ei, urît și chel ca'n palmă și cu nasul roș ca un ardeiu, era odată frumos și tînăr, și-l văzu călcînd țanțoș în fruntea flăcăilor : cu cizme lungi cu scîrț, unse cu răbuială, cu pălăria, cît o roată de car, pe-o ureche, și c'o mină în chinul lat și țintuit, cîntînd cu alean, în luminile scăzute ale anurgiturilor.

Mătușa Mafta sta nemișcată pe lavița veche, cu minile pe genunchi, cu ochii mici ca două mărgele în gol. Flautul suspina tot mai melancolic în pacea asfințitului. La colțul ulicioarei răsări moș-Iordache : cu nasul îmbujorat, adus de spate și sprijinit în cîrjă, cumpănindu-se, și glăsuindu-și cu foc cîntecul.

Cînd ajunsese în fața babei, se opri și începu a striga, clătînîndu-se : «Babooo-babo, mă închin cu plecăciune !»

Și își scoase pălăria pân' la pământ :

«Cînd eram în vremea mea... Ce te uiți așa la mine, bre? Par'că, știți, vreți să mă zugrăvești, soro... He, he, he... Cînd eram în vremea mea, scripcă nu-mi mai trebuia... Scripcă era gura mea... Nu-î așa habooo ?

— Așa-î, așa-î, răspuse mătușa Mafta cu glas dulceag».

Moș Iordache se minună grozav, căscă ochii, căscă gura, se apropie de babă, se boldi la ea pe de-asupra ochelarilor și chiui din răsputeri :

«Ihaaa-huuu !

— Eî, lasă, lasă acu...

— Ihaaa-huuu !

— Eî lasă, creștinul lui Dumnezeu și haide că-î fi flămînd !

— Eî iaca merg, babo, iaca merg... Da nu așa cu forță majoră... Încet, soro... Încet, că amețesc...»

Bătrîniî intrară în casă. Baba aprinse lampa și așeză, pe patul așternut c'o pocladă vrîstată, o măsuță cu trei picioare și, după ce o acoperi c'un ștergar curat, aduse o strachină cu găluște.

Lampa, cu țilindrul afumat, bizîia ca o muscă, în părete, și lămuria, în fund, de-asupra divanului, culmea cu hainele moșnegilor; de-asupra unei cațaveici sta cucuiată o miță bălțată și ochii îi luciau, în umbră, ca doi licurici.

Mătușa Mafta îl îmbiê pe moș-Iordache cu glas moale :

«Eî lasa, omu lui Dumnezeu, cîntecu și mănîncă !

— Măninc, babo, măninc... Și fiindcă și pentru că te-am văzuut... Dorule i-ha-ha...

— Da mănîncă, omule, că să răcesc !

— Cu tronc la inemă mi-ai căzuut... Dorule i-ha-ha...»

Calul își virî capul pe ușă, se uită la moșnegi cu ochii lui mari, și dădu melancolic dintr'o ureche. Moș-Iordache strigă voios :

«Aha ! Mă-închin cu plecăciune, măi Balane... Staî să-ți dau, Domnule, o bucățică de zahăr !»

Și moșneagul virî mîna pănă 'n cot într'un buzunar și scoase o bucată de zahăr și-o întinse calului :

«Na, măi, Balane mănîncă... Astăzi sunt o persoană foarte fericită... Și fiindcă și pentru că te-am văzuut... Dorule i-ha-ha !»

Balan își ronțăia liniștit zahărul în lumina gălbuie. Moș-Iordache cînta, mîncă și-î vorbea foarte fericit, cu dragoste mare și chelia-î lucie ca sticla și ochielarii îi străluciau în văpaia somnoroasă a lămpii. Iar mătușa Mafta sta ghemuită pe o ladă verde, încondeiată cu flori roșii și galbene, și se uita înduioșată la moșneag și se gîndia la un flăcău,

cu mustața ca pana corbului, care cînta în puterea nopții, pe supt ferestrele unei căsuțe curate, de la marginea unei măhălăi:

«Zori de ziuă se revarsă
Și eu ochii n'am închis, —
Ah, cum să î închid cînd varsă
Piraie de foc nestins!»

Și se mai gîndia la o fată suptorică, care ieșia noaptea la portiță, în lumina tainică a lunii.

N. N. BELDICEANU.

VEZII NORII...

*Vezii, nori 'ntunecați sosesc
Și cerul îl coprind, d'abia :
Uitată într'un colț senin,
Pe cer, mă luminează' o stea.*

*Ascultă 'nfuriata mare,
Cum valurile gem, se frîng ;
Pe mare-o luntre, ca pierdulă...
În întunerec, voci ce plîng...*

*Ci rătăcitul tot măi luptă.
Căci steaua, singură pe cer,
Îi dă puteri, — ea-l luminează,
Cînd celelalte stele pier...*

*Știi tu cum a sfîrșit luntrașul,
Cînd steaua care măi lucea,
Ea singură pe cer, acolo,
Un nor a stins-o și pe ea?*

D. TUDORI

POVESTE ¹

Și, cînd isprăvi tăunul vorba, Făt-frumos se văzu prefăcut într'o musculiță, mică, mică, încît abia o zăriaî cu ochii. Apoi tăunul puse musculița aceia pe coada fetei de împărat.

Începu ea să-l caute.

Răscoli fundul tuturor mărilor; cercetă toate ascunzătorile de pe pămînt; cerul îl străbătu cu ochii ei isteți, dar nicăiri nu-l găsi. Și îl simția lingă dînsa, și o apucau sudorile morții, de ciudă că nu poate da peste el.

Împăratul, și toți curtenii, stau în jurul ei, îngrijorați și îngroziți. Fel de fel de împărați, din toată lumea, s'au pus cu ea la încercare, și pe toți i-a rămas: și capetele lor stau înfipte, cu dinții rînjiți, în cei nouăzeci și nouă de pari, cari așteptau pe al sutălea, ca să li se împlinească numărul. Și acest străin, despre care nimeni n'a auzit vorbindu-se pînă acuma, să fie mai iscusit decît toți, și să nu-l poată ea găsi?

I se istoviau puterile, fetei de împărat, și-i plîngeaî de milă, văzînd-o cum se chinuște.

Într'un tirziu, cînd își dete socoteala că orice silință de a-l găsi e zădarnică, fata zise:

— A ta să fiu, numai arată-te odată.

Atunci Făt-frumos se înfățișă înaintea ei, iarăși om, precum fusese. Sefer Împăratul nu avu încotro, și-i dădu fata.

Plecă Făt-Frumos, cu fata de împărat alătura, și-i venia în gînd să și-o oprească pentru el, și să n'o mai ducă pociturii celeia de jumătate om, călare pe jumătate de iepure șchiop. Și ar fi făcut el și asta, dacă nu și-ar fi adus amînte că soră-sa chinuiește, cine știe unde, tot din pricina lui. De aceia și-a pus stavilă pornirilor, și a dus frumuseța de fată slujeniței care i-o ceruse.

Jumătate de om călare pe jumătate de iepure șchiop, cînd a văzut așa odor de fată, a început a-și linge buzele, de gîndiaî că numai miere a mîncat. Apoi bătu pe Făt-Frumos peste umăr, și-i zise:

— Voinice, de acuma poți să pleci sănătos. Cum te-ai ținut tu de cuvînt, mă țin și eu. Cată-ți de drum, și te du încotro te-or indrepta ochii.

Făt-frumos și-a luat rămas bun de la dihanie și de la fată, și a plecat, mînat de dorul să scoată de la chinuri pe soră-sa.

IV.

După ce a mers el cît va fi mers, a ajuns la poarta unei împărății.

Acolo, văzu că toți slujbașii, precum și toți acei cari ieșiau din curte, erau posomorîți, treceaî unii pe lingă alții, cu capul în jos, fără a-și

¹ Vezi n-rele 34, 35, 38, 41 și 44.

vorbi un cuvînt, ca și cum ar fi fost care de care mai amărit și mai plin de nădufuri.

Făt frumos nu pricepea nimic, și, apropiindu-se de unul din oamenii aceștia, cărora părea că tot li ninge și li plouă, cercă să-l întrebe ceva.

Dar ți-ai găsit! Par'că ar fi fost ciurma, așa se uită de rău la el, slujbașul împărătesc, și trecu săgeată înaintea.

O zi și o noapte stătu Făt-frumos la poartă, nedumerit de cele ce vedea, și poate ar mai fi stat mult și bine, dacă nu ar fi avut și o leacă de noroc.

Un moșneag, șchiop și girbov, ieșind de pe poartă și voind să se odihnească, se așeză pe un pietroiu de pe marginea drumului, alături cu Făt-frumos.

— Ce vînt te aduce pe aici, voinicule? îl întrebă moșneagul.

Bucuros că a găsit un om care să știe vorbi, Făt-frumos îi povesti toată pătania lui, cum n'a ascultat de poronca tătîni-său, și a intrat în camera unde era zmeul ferecat, și cum i-a dat drumul, și cum zmeul a furat pe soră-sa, și cum o caută el acuma, de atîta vreme, și nu mai poate da de palatul zmeului aceluia.

După ce-l ascultă, moșneagul, clătînînd din cap și răsfrîndu-și barba albă și lungă pînă la genunchi, zise:

— Greu lucru ai încercat tu, voinicule! Palatul zmeului cu pricina, îl știe numai Graur împărat încotro se află. D'apoi și Graur împărat n'are să steie de vorbă cu tine, tocmai acuma.

— Dar cine-î acel Graur împărat, moșule?

— Graur împărat îi împăratul nostru, care locuiește în palaturile acestea mindre, pe care le vezi înaintea ta. El ar ști să te îndrepte încotro îți arde inima; dar nu gîndesc eu să-și descleșteze gura, cit îi el de cătrănit și învăluit de necazuri.

— Dar ce are împăratul vostru? îl întrebă Făt-frumos.

— Ce să aibă? Ascultă numai, și ai să te încredințezi că nu de geaba își amărăște el viața.

Și moșneagul, îndesîndu-și bine căciula, începu așa:

— Măi băiete, împăratul nostru are o grădină fără de sfîrșit, și nimeni nu-î vrednic să știe numărul pomilor, de nenumărate feluri, pe cari i-au sădit, în grădina asta, moșii și strămoșii lui. Nu-î în puterea graiului mieu să te fac să pricepi cîte minunății pot să vadă ochii omului, peste zidul acesta, la umbra căruia stăm noi acuma; dar, dacă ți-aș spune numai că, așa cam în partea ceia, se află un măr cu totul și cu totul de aur, încă ar fi destul ca să-ți închipui cit preț pune Graur împărat pe livada asta. Și acuma vei putea să-ți dai seamă de supărarea împăratului, dacă ți-oiu mai spune că mărul acesta de aur, în fiecare zi, înmugurește, înflorește, își scutură floarea, dă roade și în amurg încep a se pîrgui, iar peste noapte vine cineva, nu se știe cine, și fură toate merele din copac, încit bietul împărat nu s'a învrednicit să guste măcar unul din

aceste mere, după care i se scurg ochii. Și pusu-s'au la pîndă oameni din toate împărățiile pămîntului, cărora li-a făgăduit împăratul comori întregi; pîndit-au feciori de împărați, cari ar fi luat jumătate de împărăție, și pe fata lui Graur împărat de soție, dacă ar fi aflat măcar cine-i hoțul. Și de geaba au fost toate; nimeni nu-i în stare să prindă de veste cine fură merele.

Făt-frumos ascultă vorbele moșneagului, și apoi zise:

— Știi ce, moșule, am să-mi încerc și eu norocul.

— Da nu te-aș îndemna, la una ca asta, dragul moșului. Nu te știu cine ești și de unde vii, dar mi-e milă de tinerețele tale. Blind e împăratul nostru; e bun ca pînea cea caldă, dar mi-i frică să nu înceapă el cu tine a se schimba. Și-a perdut, omul, răbdarea, și, dacă tu te vei prinde să-i aduci un măr, numai unul, și nu vei izbuti, ar putea să zică el așa, că ți-ai pus în gînd să-ți bați joc de dînsul, și amar te-ar pedepsi. Mă tem să nu-ți steie capul unde-ți sta picioarele. Eu nu te îndemn să faci una ca asta; mai bine lasă-te păgubaș.

Făt-frumos cunoștea că moșneagul are dreptate, dar ce-și zicea?: dacă numai Graur-împărat știe să mă îndrepte spre palatul zmeului care a răpit pe soră-mea, și dacă, numai de voiü descoperi pe hoțul care-i fură merele, imi va spune încotro să apuc, tot una-mi este mie de-aș trăi fără să-mi pot ajunge ținta, ori de-aș muri.

Și, gîndind așa, se infățișă lui Graur-împărat.

După ce-i spuse iată cum și iată cum, că el s'ar prinde să puie mina pe hoț, împăratul se uită la el cu silă; îl măsură, cu neîncredere, din creștet pînă 'n tălpi; apoi, arătîndu-i călcăile, zise:

— Bine, voinicule, încearcă și tu, dacă ți s'a urit viața.

Într'amurg, Făt-frumos intră în grădină, înarmat cu arcul și săgețile, se apropiă de tulpina mărilor de aur, și se așeză pe iarbă.

Cum sta așa, uitîndu-se în toate părțile, ca omul care nu știe ce-i cu el și ce-l așteaptă, simți că pleoapele i se împreună și-l fură somnul.

Atunci sări în sus, își frecă ochii, și începu să se lupte cu el însuși, ca nu cumva să-l doboare oboseala.

Mai stătu el, cît stătu, uitîndu-se la stele, și de odată auzi fil! fil!, și un vînt de aripă îi mîngiie obrazul.

Atunci întinse arcul, și, sfir! zbură săgeata.

Nu se mai auzi nici-un zgomot.

A doua zi, copacul era plin de mere aurite, iar, supt ramurile lui, Făt-frumos găsi o pană cu totul și cu totul de aur.

Acuma se știa că hoțul e o pasere de aur.

Împăratul se bucură foarte cînd văzu, pe masa lui așa mere, precum nu se mai găsiu la alt împărat. Dar vorba e că Făt-frumos se prinsese să puie mina pe hoț, și acum plecă în căutarea lui.

Zile și nopți întregi umblă Făt-frumos, fără de răgaz, pînă ce ajunse în mijlocul unei pustietăți. Oriunde te întorceai și-ți aruncau privirea,

nu vedeai nimic alta de cît pustietate, și, năzdrăvan de ai fi fost, și tot n'ai fi știut încotro să apuci ca să ieși în lume.

După ce stătu el pe gînduri ce să facă, Făt-frumos porni în spre stînga, și merse, merse cale lungă, să-î ajungă, pînă ce nemeri la marginea unui codru necălcăt de picior de om.

Cum intră supt umbra copacilor, iacă numai că-î ieși înnaînte un lup, dar lup, nu glumă, de gîndiaî că trupul lui sfîrșit nu mai are. Făt-frumos, cum îl zări, întinse arcul, și, cînd să-î sloboadă săgeata, lupul începu a se ruga și a zice :

— Făt-frumos, fie-ți milă de mine și nu-mi răpune zilele, că de mult folos ți-oiu fi și eu cîndva.

Auzindu-l astfel, Făt-frumos își lăsă arcul în jos, iar lupul se apropié de el, și se puseră amîndoi la sfat.

Din una în alta, voinicul îi spuse lupului cum și ce fel s'a întîmplat cu el, și, aflînd lupul ce vînt îl poartă prin împărăția lui, îi zise :

— Dragul meu, trebuie să ai bună inimă de te strădănuiești atîta, ca să-ți găsești sora, pe care zici tu că numai din pricina ta a răpît-o zmeul ; imi place să te văd așa, precum, în neamul nostru al lupilor, nu s'a pomenit țipenie de lup. Apoi află, voinicule, că hoțul care fură merele din livada lui Graur împărat, este împăratul păsărilor, de răul căruia nimeni nu se poate stăvi cu poame prin livezi. Acest hoț voinic are la poruncile lui stoluri întregi de păsări, pe care le împrăștie peste tot pămîntul, cu poruncă strașnică să facă furtișagurile cele mai îndrăznețe. Și, fiindcă Graur împăratul are, în livada lui, un măr cu totul și cu totul de aur, de aceia hoțul s'a dus el singur să fure merele, pentru că și el este cu totul și cu totul de aur.

Lui Făt-frumos i-a părut bine că măcar atîta lucru a putut să afle. Apoi, cam îndoielnic, îl întrebă pe lup :

— Dar n'ai putea să mă îndrepti spre locuința împăratului păsărilor ?

Lupul, foarte vesel că-î poate fi de folos lui Făt-frumos, îi răspunse :

— Cum să nu pot ! Iacă, fă într'acolo, și la marginea cealaltă a pădurii acesteia, prin care vei merge trei ani de-a rîndul, zi și noapte, vei da peste ceia ce cauți.

Făt-frumos își luă ziua bună de la lup și plecă încotro îi arată prietenul său, lupul.

Acesta, însă, înnaînte de a se despărți de prietenul său om, îi dădu un merișor și-î zise :

— Făt-frumos, ține acest merișor de la mine, și, cînd vei fi la aman vre-odată, să te uiți la el, și îndată eu îți voi veni în ajutor.

Făt-frumos băgă merișorul în sîn, și se cam mai duse.

Trei ani străbătu el codrul acela nepătruns de soare, și pe cînd credea că nu se mai sfîrșește, deodată se pomeni înnaîntea unei cetăți, încunjurată de ziduri mari și înalte, pe de-asupra cărora numai păsările doar de se puteau strecura.

Acolo ședea un împărat, care ținea pasărea de aur într'o colivie.

Citeva zile de-a rîndul, Făt-frumos dete tîrcoale împrejmuirii acesteia grozave, și numai el știe ce făcu, de străbătu înuntru.

Cînd se văzu înuntru, nu mai stete la gînduri nici-o clipă, o luă drept spre colivie și puse mîna pe ea.

Doamne sfînte!... cînd țipă odată pasărea de aur, miî și miî de păsări ieșiră, ca din pămînt, unele mai mari, altele mai mici, și începură a țipa în miî de glasuri, încît se făcea o larmă, de nu mai știaî pe ce lume te găsești.

La zgomotul lor, toată curtea fu în picioare.

Toți slujitorii ieșiă, din toate părțile, puseră mina pe Făt-frumos, și-l duseră înaintea împăratului.

Acesta, cînd îl văzu pe îndrăzneț, își încruntă sprincenile, se uită hid la el, și-i zise:

— Cum de-ai îndrăznit, nesocotitul, să pătrunzi în împărăția mea și să te apropii de colivia, pe care nimeni n'are voie nici să o privească, fără să-i zboare capul de pe umeri?

Făt-frumos, ca omul cinstit, îi istorisi toate de la capăt,

Împăratul, înțelegînd că mai mult vecinul său l-a îndemnat pe flacău să săvîrșească fapta asta, și că nu-i de vină el pînă 'ntr'atîta, s-a hotărît să-l lese cu zile. Dar, fiind-că a văzut că voinicul acesta nu-i om de rînd, după cele ce-i povestise el, a voit să-l mai puie la încercare.

Împăratul acesta cu pasărea de aur, își puse ochiul pe zîna Crăiasă, care cu nici-un chip nu voia să se uite la el, dar pentru care ar fi fost în stare, împăratul, să dea jumătate din împărăție. Cu ajutorul lui Făt-frumos credea el să-și ajungă ținta. De aceea îi zise:

— Făt-frumos, de vei fi tu în stare să-mi aduci, nevătămată, pe zîna Crăiasa, nici un fir de păr nu se va clăti din capul tău, și-ți dăruiesc și pasărea de aur.

Auzind așa vorbe mari, din gura împăratului, Făt-frumos, îndrăzneț precum era, se prinse și de asta, și, luîndu-și bani de cheltuială și haine de piemeneală, porni din nou la drum.

Mergea el fără de popas, și, cu cît mergea mai departe, cu atîta-și da mai bine seama că singur nu știe încotro merge.

Atunci se opri în cale, și, văzînd de ce lucru greu se apucase, începu a cădea pe gînduri. Și, cum sta așa, amărit și nedumerit, scoase din sîn merișorul ce i-l dăduse lupul, și se gîndi la el, și la făgăduința că-i va veni în ajutor la nevoie.

Și, cînd colo, ce să vezi? Lupul lîngă el!

— Ce dorești, stăpîne? îl întrebă lupul.

Făt-frumos îi istorisi întimplarea cu împăratul cu pasărea de aur.

— De atîta lucru te scîrbești? îi zise lupul. Să n'ai nici o grijă: toate îți vor merge în plin. Haide cu mine.

Plecară amîndoi în tovărășie.

În marginea unei păduri, se opriră.

De acolo se zăriau niște palate de aur, pe care jucau razele soarelui și se răsfrîngeau în miș de chipuri, încit te întrebași de nu cumva s'a coborît însuși soarele pe pămînt.

— Tu să stai aici și să aștepți, zise lupul către Făt-frumos, arătîndu-i un copac, la umbra căruia se așeză.

Apoi lupul se îndreptă spre palatul zînei, și se minuna, el care văzuse atîtea, de frumusețile neînchipuite ce i se arătau.

Făcu el ce făcu, și intră în grădină.

Era un raiu.

Nu știași la care floare să te uiți mai mult, pe care covor de iarbă să te odihnești mai întîiu.

De odată se auzi un glas de înger, și, cînd se uită lupul, i se întunecă vederea: zîna Crăiasa, al căreia păr de aur îi împinzia trupul ca într'o leasă, venia în spre el, urmată de douăsprezece roabe.

ARTHUR GORVEL.

M A I Ū

«Iubiți!.. iubiți!..» șoptește firea...
 «Sînt numai cînturi de 'ndrăgîl,
 «Și lunci și flori a sărbătoare
 «În straie scumpe s'aun gătit!..»

Prin crengi, ca fire de beteală,
 Tresar, mijînd, sclipiri de foc,
 Și 'ncet, încet și-aștern cunună
 Ca niște visuri de noroc.

Tot harul vieții se 'nfoară
 De-atîtea sfînte, dragi, chemări,
 Că 'ndeamnă sufletul și mintea
 La vecinicii de sărutări.

«Veniți!.. iubiți!..» Suspînă vîntul
 În tremuratul stins de foi...
 O, nu lăsa, iubito, codrii
 S'adoarmă 'n noapte fără noi!..»

N. MÎNDRU

CRONICA

A murit în Iași profesorul N. Basilescu, care a dat literaturii noastre câteva bune traduceri din poezii clasice, tipărite în *Convorbiri literare*. Acum în urmă el publicase o carte de filosofie despre Hereditate, care a fost judecată de mulți ca avînd și o adevărată valoare de originalitate. Om tînăr și stăruitor, el ar fi putut folosi și mai departe în amîndouă aceste direcții.

*

Supt titlul *La Moldavie au Concile de Florence* (Paris, 1904), harnicul director al Seminariului catolic din București, pâr. Carol Auner, tipărește o cercetare, cum nu se poate mai îngrijită, asupra soliei trimeasă de Moldova la sinodul de Unire a Bisericii Răsăritului cu a Apusului, ținut la Florența în 1439, și urmărilor ce au rezultat pentru Biserica moldovenească.

*

D. M. Sadoveanu dă un nou volum, care va face mult bine prin frumuseța și sănătatea ce se desfac din fiecare pagină a lui. Avem la începutul acestei cărți despre «Durerile innăbușite» ale vieții celor foarte umili, a căror nenorocire nu poate decît să adoarmă în brațele mîngîietoare ale morții, — marea povestire *Ioan Ursu*, în care se înfățișează putrezirea unui suflet țărănesc aruncat de sărăcie în zarva inecăcioasă a fabricii și care nici prin cea mai deplina căință nu mai poate intra iarăși în seninătatea simplă a cîmpului. E până acum cea mai puternică din nuvelele acestui tînăr care a trecut abia de douăzeci de ani, dar care are puterea făuritoare și conștiința liniștită a talentului său, cum se întîmplă numai la scriitori cari numără în urma lor lungi ani de faptă. În *Sluga* și în *Dușmanii* se zugrăvesc foarte fin, cu o cucerire înceată a sufletului cetitorilor, ivirea unei simțiri de frică față de o răzbunare așteptată, care nu se îndeplinește, ci piere ca o negură mocnită. *Epilogul* începe cu un tată bețiv și bolnav și se mîntuie cu o fată căzută fără a fi desfrînată, și fără a fi vinovați unul sau altul. Urmează gîndurile triste ale unui bătrîn prigonit de fiul și nora sa. morți acuma, și care li crește copilul, prinzînd a-l iubi. Și apoi întîmpini: copiii din flori cari robotesc ca argați supt ochii duiosi ai părintelui vinovat, care trebuie să plătească plăcerile celuilalt fiu, celui legiuit, pentru care stăruie mama; moșnegi singurateci în pragul morții, cari-și doresc baba fugită și o întîlnesc pentru a schimba două vorbe și a merge apoi spre moarte pe drumuri deosebite — admirabila povestire *Moș Simion* —; vînătoarea unui lup, de care parcă ți-e milă, căci prea sar mulți ca să-l omoare pentru că trăiește viața speței sale; un biet traiu de bețiv în cocioaba unui cismar bătrîn, cu un ucenic tăcut, care moare, și o babă înrăită care-l lasă — lungă și mișcătoare povestire —, și, la urmă, păreche pentru *Ion Ursu*. înfățișarea zdrobitoarelor nenorociri ale unui voinic

teran păcătoșit de viața orașelor. Se va putea critica slăbiciunea acțiunii, dar cei ce vor fi aplecați a o face, nu trebuie să uite că aceste povestiri nu se dau pentru a robi mintea prin țesături încurcate ale faptelor, ci pentru a coborî în suflet, prin măiestre mijloace artistice, un sentiment melancolic față de toate acele greșeli, păcate și fapte rele, care, privite bine, nu sînt vinovății ale omului care le săvîrșește sau ale celor între cari trăiește, ci năpăști ale orbului noroc, pe care nu toți aū lumina și însușirile ce trebuie pentru a-l învinge.

*

D. Iosif Popovicî tipărește deosebit, în broșură, interesanta sa comunicație despre dialectele românești făcută la întrunirea din urmă a Asociației ardelen.

D-sa face să apară la Halle a. d. S. (Niemeyer, 1905), întăia broșură — care numără totuși 168 de pagini — din studiile sale asupra acestor dialecte. Ea tratează despre «dialectele Muntenilor și Pădurenilor în comitatul Uniedoarei» (*Rumaenische. Dialekte I, die Dialekte der Munten und Paduren in Hunyader Komitat*). Pe lingă observații de limbă se dau poezii populare, povești, știri despre felul de viață al locuitorilor, despre ideile lor. Autorul adauge și cîteva pagini despre onomastica românească în genere, arătînd cum se pot împărți și lămuri numele ce obișnuiesc a se da în satele noastre. Din parte-mă, răzimîndu-mă mai ales pe tot materialul de mai multe miî de documente ce-am tipărit în vol. V, VI, VII din *Studii și documente*, voiîncepe cu un capitol despre onomastică lucrarea asupra vieții și datinelor românești vechi pe care o am în pregătire.

N. IORGA.

CUGETĂRI

Un om rău e acel care are totdeauna sufletul unui minios fără să aibă nevoie, fără să poată une ori să se minie.

*

Totdeauna te temi numai de închipuirea ta. Față de realitate, lupti sau te supui, și una și alta fără frică.

*.

În societatea modernă, se cîștigă banii numai prin bani. Prin muncă, se cîștigă *plinea*.

*

Lucrurile rămase în urmă se dărîmă numai odată; pentru cele ce se ridică, dărîmarea e o încercare.

*

Fumul albastru al visului curat se innalță din inimile unde arde flacără bună; cellalt fum flutură pe gunoaie.

X.